

Mogens Nygaard Christoffersen, magister i sociologi, seniorforsker emeritus

Hvordan forhindrer vi vold imod de svageste børn?

Mogens Nygaard Christoffersen

Danske og udenlandske undersøgelser har vist, at børn med handicap er hyppigere udsatte for vold og overgreb, end deres jævnaldrende uden et handicap¹. For at nedbringe risikoen og forebygge er det fx nødvendigt, at vi kender mere til de årsager, der kan forklare, hvorfor fx handicappede børn i Danmark har en overrisiko sammenlignet med deres jævnaldrende. Vi mangler svar på en masse spørgsmål: Hvor stor er udbredelsen af vold og overgreb blandt børn og unge? Har myndighederne kendskab til omfanget af børnemishandling, eller er der et stort mørketal? Hvad er konsekvenserne for børnene? Kan vi sige noget om, hvem gerningsmændene er? Og endelig det egentlige spørgsmål: Hvad kan vi gøre for at nedbringe volden mod de svageste?

FN's børnekonvention

Når vi skal opgøre omfanget af børnemishandling, er det selvfølgelig afgørende, hvordan vi afgrænser vold, men også hvilke datakilder, der er til rådighed. I Børnekonventionen har vold imod børn en meget vid afgrænsning, der ikke alene medtager fysisk vold, men også andre former for mishandling og udnyttelse.

I artikel 19 står der: "Deltagerstaterne skal træffe alle passende lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige forholdsregler til beskyttelse af barnet mod alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbrug, vanrøgt eller forsømmelig behandling, mishandling eller udnyttelse, herunder seksuelt misbrug,

medens barnet er i forældrenes, værgens eller andre personers varetægt." Vi har på VIVE (tidligere SFI) undersøgt alle disse former for mishandling og forsømmelig behandling², og vi har undersøgt, om børn med handicap har en højere risiko end andre børn³.

Et konkret eksempel fra dagligdagen i Danmark

En privat dagplejer er sigtet for grov vold og for at have forvoldt alvorlige skader på et lille barn i august 2017. Barnet havde fået alvorlige indre blødninger, bl.a. i hovedet. I retten gjorde anklageren gældende, at dagplejebarnet havde fået disse blødninger, mens hun var i dagplejerens varetægt. Barnet var tilredt og i livsfare som følge af

¹ (Fisher, Hodapp et al. 2008, Fitzsimons 2009, Harrell 2016, Jones, Bellis et al. 2012, Marge 2003, Spencer, Devereux et al. 2005, Sullivan, Knutson 2000, Holt, Christoffersen et al. 2017)

² (Oldrup, Christoffersen et al. 2016),

³ (Holt, Christoffersen et al. 2017)

kraftigt greb og rysten, ytrede anklageren. Ifølge anklageren var barnet blevet udsat for 'Shaken Baby Syndrome', som er alvorlige indre blødninger, der kan opstå, hvis man slår eller ryster en baby rigtig hårdt. Hændelsen er højst sandsynligt indtruffet, fordi dagplejemoeren har syntes, at barnet larmede og skreg for meget, mente anklageren. Barnet har det efter omstændighederne godt igen, men både barnet og dets familie har selvsagt efterfølgende behov for hjælp til trivsel og udvikling. Dagplejeren er sigtet efter straffelovens paragraf 246 om legemsangreb af grov beskaffenhed, som er en af de mest alvorlige voldsparagraffer i den danske straffelov. Bliver kvinden kendt skyldig i henhold til paragraf 246, kan hun få op til 10 års fængsel. Det spørgsmål, man nu står tilbage

med er: Hvordan kan det kommunale tilsyn lave kontrolsvigt i den kaliber? De nødvendige kvalifikationer til tilsyn og varetagelse af børn i dagplejeregi har tydeligvis ikke været tilstede. Har kommunen fået hjælp til at ændre sin fremgangsmåde? Har erfaringer fra denne grusomme hændelse afstedkommet, at andre kommuner har taget deres tilsynsprocedurer op til overvejelse?

Interviewundersøgelse af fysisk og psykologisk mishandling

Det er vigtigt, at forebyggelsesinitiativer ikke alene baserer sig på enkeltstående, meget alvorlige forhold, der tilfældigvis fremstilles i medierne. Der er også brug for systematiske indsamlinger af data, fordi mange tilfælde af

børnemishandling ikke bliver opdaget. Det er vanskeligt at opgøre mørketallet, men vi har prøvet at sammenstille børnenes/de unges oplevelser med de oplysninger, som sagsbehandlere i kommunerne er i besiddelse af (Christoffersen 2010). For at foretage en sådan sammenligning måtte vi sikre, at børnemishandling blev opfattet på samme måde af børnene og af sagsbehandlere.

Det fordrer en omhyggelig detaljeret udsøgning for at sikre en samstemmende opfattelse af, hvad børnemishandling er.

I undersøgelserne har vi afgrænset fysisk mishandling på følgende måde: Fysisk mishandling er en handling, der resulterer i en alvorlig fysisk skade eller risiko for fysisk skade. Dette udmønter vi i nogle konkrete spørgsmål: Barnet kan være blevet slået med forskellige genstande (fx bøjle, pisk) eller er blevet truet med våben fx kniv, pistol. Forhold, der virker mistænkelige, kan være, hvis der er konstateret gentagne mærker efter slag – fx blå øjne, bid mærker. Lægelige undersøgelser kan ydermere konstatere om, der er tale om "Battered child syndrome", dvs. skader som følge af vold påført af andre, fx bid mærker, brækkede knogler, stiksår, forbrændinger eller blødninger i hjernehinderne (Christoffersen 2010, Christoffersen 2002, Christoffersen, DePanfilis 2009, Christoffersen, Armour et al. 2013).

Børn kan også ydmyges på andre måder end med fysisk mishandling. Det kan ske ved psykologisk mishandling (eller som det også benævnes nogle steder psykisk vold). Her er der tale

Det fordrer en omhyggelig detaljeret udsøgning for at sikre en samstemmende opfattelse af, hvad børnemishandling er

om et gentaget mønster, hvor barnet får at vide, at det er værdiløst, ikke elsket og uønsket. I undersøgelserne konkretiserer vi dette. Det kan fx udmønte sig i, at forældrene er fjendtlige over for barnet og nedvurderer barnet. Udskamning og latterliggørelse af barnet, eller barnet kan gøres til syndebuk. Trusler om at blive smidt ud hjemmefra, eller ved at overhøre barnets ønsker om hjælp og trøst, når det er bange (Christoffersen, DePanfilis 2010).

På baggrund af disse afgrænsninger har vi stillet detaljerede spørgsmål om mishandling i en interviewundersøgelse med unge mennesker, og nogenlunde enslydende spørgsmål til sagsbehandlere i et repræsentativt udsnit af 900 børnesager fra hele landet.

I interviewundersøgelsen, som vi fik mulighed for at gennemføre med støtte fra Forskningsrådet i 2008/2009, kan man se, at omkring 5 pct. var udsat for fysisk mishandling. Nogenlunde ligeså mange var udsat for psykologisk mishandling, når børnene som voksne ser tilbage (Christoffersen, Armour et al. 2013).

I interviewet med de 25-årige indgik også seksuelt motiverede handlinger, der involverede dem, dengang de var

børn. Dette omfattede omkring 1,2 pct. af dem. Dette svarer til en tidligere dansk undersøgelse baseret på interview af 18-årige (Leth, Stenvig et al. 1988). Endelig undersøgte vi også forsømmelse eller vanrøgt. Ved vanrøgt forstår vi: Manglende opfyldelse af barnets basale behov mht. sundhed, mad, hygiejne, tøj, bolig, sikkerhed og opsyn. Det var omkring 3 pct. af denne fødselsårgang, der har oplevet egentlig fysisk forsømmelse i barndommen (Vammen, Christoffersen 2013). Der findes kun ganske få sammenlignelige undersøgelser, hvor man interviewer voksne om mishandling og forsømmelser, således at man kan få et samlet billede af hele barndommen for de pågældende fødselsårge (Leth, Stenvig et al. 1988, Christoffersen 2010).

Forskellige opfattelser af omsorgssvigt?

Det kan være svært alene med udgangspunkt i barnets reaktioner at se hvilken type mishandling, der ligger bag, fordi reaktionerne er så diffuse. Spørgsmålene i spørgeskemaet handler derfor ikke om barnets reaktioner, men handler udelukkende om forældrenes adfærd og handlinger.

Begrundelsen for, at man søger at skelne mellem de forskellige typer af omsorgssvigt, er, at man har en formodning om, at de forskellige typer hver for sig kræver forskellige foranstaltninger for at få forældrene til at ændre adfærd.

Undersøgelserne viste tydeligt, at der er tale om et stort mørketal, når man forsøger at opgøre omfanget af vold og anden form for mishandling

De unges oplysninger viser, at 1,2 pct. har været udsat for incest, men i kommunerne har man kun kendskab til under halvdelen af disse tilfælde

af børn. Dette kommer frem, når man sammenholder børnenes egne oplevelser med myndighedernes data (Christoffersen 2010).

Lad os antage, at vi alene havde kommunernes børnesager som datakilde. Hvis det er tilfældet, så ville vi tro, at 1 pct. af en fødselsårgang var udsat for fysisk mishandling på et tidspunkt i løbet af barndommen. Men hvis vi spørger de unge selv med de samme spørgsmål, som blev stillet til sagsbehandleren, så dukker der fem gange flere tilfælde frem med fysisk mishandling (5,6 pct.) af en generation af børn, der vokser op.

Det samme misforhold gør sig gældende, når vi forsøger at få overblik over omfanget af seksuelle overgreb imod børn. De unges oplysninger viser, at 1,2 pct. har været udsat for incest, men i kommunerne har man kun kendskab til under halvdelen af disse tilfælde (0,45 pct.). Der er, som forventeligt, endnu færre, der bliver registreret som offer for vold eller seksuelle overgreb, ifølge hospitalets oplysninger, politianmeldelser eller domstolsafgørelser.

Konsekvenser af børnemishandling

Hvad er konsekvenserne af børnemishandlingerne? Det kan vi ikke vide med sikkerhed, men vi kan konstatere, at forekomsten af PTSD - altså en posttraumatisk stress reaktion - er betydelig hyppigere blandt de unge mennesker, der har været udsat for mishandling (Christoffersen 2010).

Deres reaktioner er de samme som de reaktioner, man ser hos mennesker, der har været i krig. Man fandt PTSD hos folk, der havde været vidne til eller selv var blevet udsat for livstruende oplevelser eller tortur. Det var handlinger, som resulterer i ekstrem frygt, hjælpeløshed eller en følelse af rædsel. Efter første og anden verdenskrig gik det under betegnelsen 'granatchok', 'krigsneurose' eller 'krigstræthed'. Det var først egentligt systematisk beskrevet, da man skulle forklare mange af Vietnam-veteranernes reaktioner (Kulka, Schlenger et al. 1990). Og først senere har man erkendt, at også børn kan få disse reaktioner.

PTSD giver sig udtryk i følgende (World Health Organization 1992):

- Genoplevelse af traumet i form af påtrængende erindringer (flashbacks)
- Forsøg på at undgå aktiviteter, der minder om traumet
- Irritabilitet og alarmberedskab, tilbøjelighed til at fare sammen
- Tilbagetrækning fra andre, svækket følsomhed og afstumpning

Børn, der har oplevet vanrøgt, har tre gange oftere PTSD end andre jævn-

aldrende. Det fremgik af vores interviewundersøgelse, der omfattede 3.000 unge voksne (Christoffersen 2010).

Børn, der har oplevet seksuelle overgreb i familien, har 10 gange oftere PTSD end andre jævnaldrende. Psykologisk og fysisk mishandling øger risikoen med 4-5 gange.

Det er ikke bare PTSD; også selvmordsovervejelser og selvmordsforsøg ses særligt hyppigt blandt de mishandlede. Det er særligt voldsomt for de børn, der er blevet seksuelt misbrugt. De har 10 gange oftere selvmordsovervejelser. Mens fysisk mishandling øger risikoen 6 gange sammenlignet med deres jævnaldrende, der ikke har været udsat for de pågældende overgreb.

Også selvskaide ses særligt hyppigt blandt de mishandlede. Selvskaide ses fx hos teenagere, der skærer i sig selv eller på anden måde påfører sig selv smerte. Vi spurgte de unge om, hvorfor de gjorde det. Mange ønskede at slippe ud af en uudholdelig følelse. De unge, der påførte sig selv smerte, havde i mange tilfælde været ude for forskellige former for mishandling i barndommen, eller de var blevet mobbet i skolen eller havde været udsat for et sammenfald af flere traumatiske begivenheder.

Min påstand er, at de familiemæssige forhold, som erfaringsmæssigt er mest skadelige for børns opvækst og udvikling, er: psykologisk mishandling, seksuel og fysisk mishandling samt vanrøgt. Men uanset hvilken type af omsorgsvigt, der er tale om, er problemet den eventuelle blivende ødelæggelse af barnets selvværd og dets muligheder for at fungere socialt,

følelsesmæssigt og indlæringsmæssigt (Erickson, Egeland 2002).

Vores efterfølgende analyser af omkring 900 børnesager viste, at der var en markant overhyppighed af sociale og følelsesmæssige problemer hos de børn, der havde været udsat for mishandling eller forsømmelse (Christoffersen 2010). Børnesagerne er alle karakteriseret ved at kommunens sagsbehandler har haft en bekymring for barnets udvikling. Som oftest var det forældrene selv, der henvendte sig for at få støtte. Ud fra de stillede spørgsmål om børnemishandling i hjemmet kan man se en tydelig sammenhæng med børnenes sociale og følelsesmæssige problemer. De børn, der havde været udsat for mishandling, havde også flere sociale og følelsesmæssige problemer. Der var eksempler på børn, som havde indlæringsvanskeligheder og var ude af stand til at etablere sociale kontakter med jævnaldrende kammerater, og børn som befandt sig i depressive tilstande, havde selvmordsovervejel-

VIVEs analyser af omkring 900 børnesager viser, at der er en markant overhyppighed af sociale og følelsesmæssige problemer hos de børn, der havde været udsat for mishandling eller forsømmelse

ser og havde udført selvmordsforsøg (Christoffersen 2010).

Man må således forvente, at hvis man ikke griber ind, er der en væsentlig forøget risiko for en livslang invalidering af disse børns muligheder for senere at klare sig i samfundet som voksne. Jo før problemerne opdages, og de nødvendige foranstaltninger iværksættes, jo bedre er chancerne for et positivt resultat (Chaffin, Worley et al. 1996).

De sårbare og svageste er mest udsatte for at blive ofre

En måde at vurdere et samfund på er at undersøge, hvordan samfundet beskytter de svageste individer. Nogle ville måske forledes til at tro, at de bedst beskyttede børn er de børn, der har et handicap. Men vores undersøgelser viser, at børn med handicap har en forhøjet risiko for at blive udsat for vold og seksuelle overgreb. Dette svarer i øvrigt til det, man finder i udenlandske undersøgelser. En systematisk forskningsoversigt viser, at børn med handicap har 3,5 gange højere risiko for at blive offer for vold end andre børn.

For at kunne forebygge vold mod forsvarsløse børn må vi kunne svare på en række nye spørgsmål: Er det sådan, at børn med handicap oftere bliver udsat for vold og overgreb ikke bare i familien, men også uden for familien, i skolen og uden for skoletiden? Det kræver et omfattende og omstændeligt arbejde at finde svaret på disse spørgsmål.

Vi har valgt at belyse spørgsmålet ved hjælp af anmeldelser registreret

af politiet. Anmelderen kan være et vidne, offeret selv eller politiet. Politiet kan vælge at rejse sigtelse eller at frafalde sigtelsen, fordi de mener, at beviserne er for tynde. Nogle ofre kan prøve at mindske deres ubehag og lidelser, som følge af overgrebet, gennem at undgå retssystemet (Doerner, Lab 2015).

En systematisk forskningsoversigt viser, at børn med handicap har 3,5 gange højere risiko for at blive offer for vold end andre børn

Gennemgangen af disse sager, hvor offeret har et handicap, viser imidlertid, at en stor del af de anmeldte sager aldrig fører til en domsfældelse. Årsagerne hertil kan være mange. Fx at der ikke er vidner til overgrebene, der tør stå frem, eller at vidner og ofre mangler den nødvendige sociale støtte fra miljø og politi til at kunne gå rettens vej. Politiet opruster og uddanner sig til at kunne håndtere disse vanskelige sager. Alligevel kan politi og anklagemyndighed tøve med at gå videre med sagen af retssikkerhedsmæssige grunde, og fordi de frygter, at offeret i rettens øjne vil blive opfattet som utroværdigt.

Men der er også andre årsager til, at statistikken er mangelfuld ved opgørelse af omfanget af børnemishandling. I offerregisteret indgår alene personfarlig vold eller seksuelle overgreb, som

er anmeldt og registreret af politiet. Det betyder, at flere af de former for børnemishandling, der indgår i FN's og WHO's definition, sjældent vil indgå i offerregisteret. For eksempel vil "forsømmelse eller vanrøgt" og "psykologisk mishandling" sjældent blive politianmeldt, registreret og strafferetsligt forfulgt. Og det på trods af at vores undersøgelser viser, at disse former for børnemishandling kan afstedkomme samme ødelæggelser, som voldelige overgreb (Christoffersen 2010).

Selvom Børnekonventionen udtrykkeligt nævner psykologisk mishandling, så er lovgivningen i Danmark ikke fulgt med, og børnehusene i landets regioner er ikke forberedt på at kunne udrede og rådgive kommunerne i disse sager.

Børn med handicap er mest udsatte

Alle de børn med handicap, som vi har valgt at undersøge, viser en overhyppighed for at blive udsat for vold, der er anmeldt hos politiet. Stort set.

Skolebørn med ADHD, autistisk spektrum forstyrrelser eller udviklingshæmning var mere end dobbelt så hyppigt udsat for vold som deres jævnaldrende uden handicap (Odds ratio: 2.7-2.8). Erhvervet hjerneskade, talevanskeligheder mm havde også en forhøjet risiko.

Men det er ikke alene vold. Næsten alle former for handicap er knyttet til en forøget risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb. Det er særligt grelt for børn med fx autisme, ADHD eller udviklingshæmning. For disse børn er

risikoen mere end 3,5 gange større (ods ratio: 3,7-3,8) end for andre børn uden disse handicap (Holt, Christoffersen et al. 2017).

Mulige årsager

Udenlandske undersøgelser viser, at børn med handicap oplever alle former for vold som fx psykisk vold, fysisk vold, seksuelle overgreb, social eksklusion og hadforbrydelser under forskellige omstændigheder i familien, i skolen, i institutioner, arbejdspladser og lokalsamfundet.

For at kunne forebygge må vi skaffe os viden om, hvordan børnenes omgivelser kan ændres for at rumme børn med handicap. Hvad kan familie, skole og lokalsamfund gøre?

EU's agentur for menneskerettigheder (FRA, European Union Agency for Fundamental Rights) har nogle bud på, hvad der kan være potentielle årsager til vold mod børn med handicap baseret på interview med nøglepersoner i medlemslandene (FRA 2015).

Børn med handicap er sårbare pga. deres udvikling eller afhængighed af omsorgspersoner.

Deres afhængighed, isolation fra forældre og familie, deres evner til

at kommunikere eller intellektuelle begrænsninger øger deres sårbarhed. Forældrene og andre omsorgspersoner er under et enormt pres både af økonomiske grunde og følelsesmæssige grunde for at kunne tage vare på barnet (FRA 2015).

Fjendtlighed over for et barn med et handicap samt segregering og isolation af forældre og børn kan være medvirkende årsager til vold imod børn.

Overbebyrdede forældre og mangelfuld støtte, overbebyrdede og uuddannet personale nævnes som årsager. Det, at en voldsmand ser børn med handicap som 'et nemt offer', er nævnt som en medvirkende årsag. Manglende viden om handicap og samfundets holdninger baseret på fordomme og angst for 'det fremmede' er alle potentielle årsager til vold mod børn med et handicap (FRA 2015).

Vi kan se i vores undersøgelser, at der er en tydelig sammenhæng mellem børns risiko for vold og manglende ressourcer i familien forstået som forældres alkoholmisbrug, selvmordsforsøg/selv mord, vold i familien, arbejdsløshed og skilsmisser. Det er ikke tilfældigt, hvilke familier der får et barn med handicap. I andre undersøgelser finder man også, at der er en højere forekomst af børn med handicap i familier med lav indkomst, i kontanthjælpsfamilier og i eneforsørgerfamilier (Holt, Christoffersen et al. 2017).

Når vi skal lede efter mulige forebyggende indsatser, kan man således dels se på de opvækstforhold, man finder i de mest udsatte familier, dels se på forhold, der er forbundet med at få et barn med handicap.

Overbebyrdede forældre og mangelfuld støtte, overbebyrdede og uuddannet personale, nævnes som årsager til fysisk og psykisk vold mod handicappede

Hvem er gerningsmænd?

Tidligere forskning viser, at det at være blevet offer ofte øger risikoen for senere at blive en gerningsmand. Og hvis man selv engagerer sig i vold, øger man også risikoen for selv at blive offer for vold. Statistisk set kan man finde mange lighedspunkter mellem ofre og gerningsmænd. Forklaringer kan være, at offer og gerningsmand har personlige relationer, de kender hinanden. Undersøgelser viser, at ofre og gerningsmænd ofte har kontakt i hjemmet, nabolaget, i skolen eller på arbejdspladsen (Doerner, Lab 2015).

Hvis man ser på interviewundersøgelser med ofre, kan man se, at drenge og mænd har en større risiko for at blive udsat for vold end piger og kvinder (Christoffersen 2016). Amerikanske

Undersøgelser viser, at ofre og gerningsmænd ofte har kontakt i hjemmet, nabolaget, i skolen eller på arbejdspladsen

undersøgelser viser, at sorte har en større risiko end hvide for at blive udsat for røveri og voldelige angreb. Fattige har en højere risiko for at blive ofre end mere velhavende (Doerner, Lab 2015).

Forebyggelse af skoleskyderier i USA

For tyve år siden fandt der en voldsom begivenhed sted i USA, som satte

gang i forskningen om voldelige gerningsmænd (Karmsteen, Christoffersen 2016).

En ung mand myrdede sine forældre, to klassekammerater og sårede omkring 20 andre alvorligt. Der var antagelig tale om en selvmordsaktion, hvor han, efter at han var blevet overmandet, bad politiet om at blive skudt. Han havde fri adgang til en række automatvåben. På vej til skole den dag var han kraftigt bevæbnet. Han medbragte ammunition til 1.127 skud. Han blev overmandet af skolekammeraterne, da han skulle lade skydevåbenet igen. En af kammeraterne, der overmandede ham, var selv ramt af skud. Den 15-årige gerningsmand fik sammenlagt en fængselsstraf på 111 år.

Denne voldsomme episode fik den amerikanske regering til at iværksætte et forsknings- og udredningsarbejde, der blandt andet resulterede i udarbejdelse af en advarselsguide, der kunne bruges på skolerne, for at gøre skolerne mere sikre og imødegå potentiel voldelig adfærd hos eleverne (Dwyer, Oster et al. 1998). De tidlige advarselstegn skulle anvendes til at identificere elever i vanskeligheder, og som antagelig havde behov for støtte. Jo flere tegn, jo større oplevede vanskeligheder og mere påtrængende var behovet for støtte.

Formålet med at udarbejde en oversigt over tidlige advarselstegn var ikke at placere et ansvar for, at skoleskyderier skete, men at mindske sandsynligheden for, at det skete igen. Det var hensigten at træne hele skole-samfundet til at blive opmærksom på disse tidlige advarselstegn og i tide

skaffe den nødvendige professionelle støttende indsats, der var behov for i det konkrete tilfælde. Forskerne pointerer, at ingen af disse tegn i sig selv er tilstrækkelige til at forudsige senere voldelig adfærd, og advarselstegnene er ikke lige alvorlige (Dwyer, Oster et al. 1998). Når vi læser denne guide, kan man se, at enkelte af advarselstegnene bærer præg af det amerikanske samfund (besiddelse af skydevåben), og det kan være nødvendigt at undersøge, om der er brug for at evaluere disse advarselstegn, for at sikre at de er anvendelige nutidens danske samfund her tyve år efter.

Oversigt over tidlige advarselstegn

- Social tilbagetrækning
- Usædvanlig følelse af isolation og ensomhed
- Vidtgående følelse af at være forkastet af andre
- Offer for andres voldelige adfærd
- Følelse af at være offer for mobning og forfølgelse
- Ringe interesse for skolen og dårlige skoleresultater
- Udtrykker sig voldeligt fx i skrift og i tegninger
- Ukontrolleret vrede
- Adfærdsmønster med impulsiv og kronisk vold, mobning og intimidering af andre
- Tidligere udvist disciplineringsproblemer
- Tidligere udvist voldelig og aggressiv adfærd
- Intolerance overfor anderledes og fordomsfulde holdninger
- Alkohol og stofmisbrug

- Tilknytning til kriminelle bander
- Ulovlig adgang til, besiddelse og brug af skydevåben
- Alvorlige trusler om vold

Kilde: (Dwyer, Oster et al. 1998).

Hvor skal vi sætte ind for at beskytte børn med handicap mod vold?

Når man søger at begrænse vold og overgreb mod børn og unge, så når man hurtigt til den erkendelse, at en mangelfuld indsigt i de forhold, der øver indflydelse på udviklingen, er med til at svække den politiske handlekraft. Der påhviler os et særligt ansvar for at indsamle viden og erfaringer, der kan forebygge den vold, som samfundets mest sårbare børn og unge udsættes for. Vi er nødt til at tænke praktisk og angribe problemet bid for bid.

Der sker ikke nogen systematisk registrering af vold og overgreb, og man følger ikke løbende udviklingen. Der er ingen sammenlignelige internationale statistikker, der giver et overblik over udviklingen i de enkelte lande.

Denne mangelfulde indsigt i de forhold, der øver indflydelse på udviklingen, er med til at svække den politiske handlekraft.

EU's institut for menneskerettigheder foreslår derfor en række indsatsområder, der bør afspejle regeringens forpligtelser til at iværksætte indsatser,

samt en monitorering af indsatser, der kan medvirke til at beskytte børn mod alle former for vold (FRA 2015).

EU's agentur for grundlæggende rettigheder (FRA) foreslår fire indsatsområder (FRA 2015):

- Børnene bør kende deres rettigheder, 'self-empowerment', støtte via 'børnetelefon'.
- De professionelle skal kunne få hjælp af guidelines, manualer og uddannelsesprogrammer.
- Aflastningsprogrammer for forældre, uddannelse om børnenes rettigheder og hvordan misbrug afsløres. Tidlig indsats fx sundhedsplejersker i alles hjem, højkvalitetsdaginstitutioner, anti-mobbe skoleindsatser.
- Generelle oplysnings- og uddannelseskampagner. Bekæmpelse af isolation af børn og voksne med handicap.

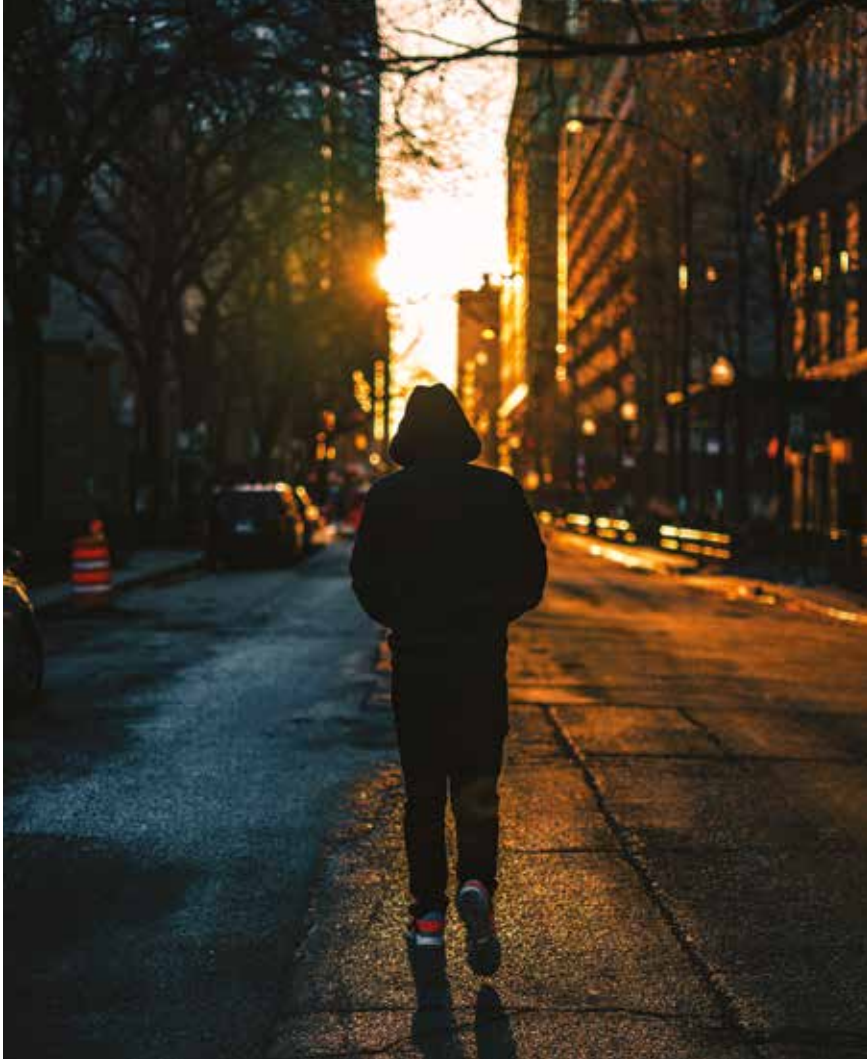
Her mangler der en handleplan for Danmark, hvor man undersøger, hvad der vil være virksomme tiltag til at beskytte børn og unge – og især de mest sårbare børn med handicap.

Anbefalet læsestof:

Man kan læse mere i artiklen: "Opsporing af børn der mistrives", skrevet af Kirstine Karmsteen og Mogens Nygaard Christoffersen. I bogen "Tværprofessionelt samarbejde". <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/vold-og-seksuelle-overgreb-mod-born-med-handicap>
<https://www.sfi.dk/publikationer/vold-og-seksuelle-overgreb-mod-boern-og-unge-med-handicap-13309/>

Litteraturliste

- CHAFFIN, M.B., WORLEY, B. and LAWSON, L., 1996. Treating abused adolescents. In: J. BRIERE, L. BERLINER, C. BUCKLEY, C. JENNY and T. REID, eds, *Thousand Oaks*: Sage Publications, pp. 119-139.
- CHRISTOFFERSEN, M.N., 2016. A national study of victimization and violent offending behavior against adolescents: Birth cohort study using the Danish Registry System, , 2016/09 2016.
- CHRISTOFFERSEN, M.N., ARMOUR, C., LASGAARD, M., ANDERSEN, T.E. and ELKLIT, A., 2013. The prevalence of four types of childhood maltreatment in Denmark. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*, 9, pp. 149-156.
- CHRISTOFFERSEN, M.N., 2010. Børnemishandling i hjemmet. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- CHRISTOFFERSEN, M.N., 2002. *Social støtte til børn. En undersøgelse af børn, der modtog forebyggende hjælp i henhold til Serviceloven for første gang i 1998. 5. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. København: Socialforskningsinstituttet.
- CHRISTOFFERSEN, M.N. and DEPANFILIS, D., 2010. Psychological Maltreatment and Adolescents' Suicidal Behavior: A Nationwide Sample of 1,055 Children at Risk. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 3(2), pp. 109-124.
- CHRISTOFFERSEN, M.N. and DEPANFILIS, D., 2009. Prevention of child abuse and neglect and improvements in child development. *Child abuse review*, 18(1), pp. 24-40.
- DOERNER, W.G. and LAB, S.P., 2015. *Victimology*. New York: Routledge.
- DWYER, K., OSTER, D. and WARGER, C., 1998. *Early Warning, Timely Response: A Guide to Safe Schools*. Washington, DC: U.S. Department of Education.
- ERICKSON, M.F. and EGELAND, B., 2002. Child Neglect. In: J.E.B. MYERS, L. BERLINER, J. BRIERE, C.T. HENDRIX and C.&R. JENNY T., eds, *Thousand Oaks*: Sage Publications, pp. 3-20.
- FISHER, M.H., HODAPP, R.M. and DYKENS, E.M., 2008. Child abuse among children with disabilities: What we know and what we need to know. *International review of research in mental retardation*, 35, pp. 251-289.
- FITZSIMONS, N.M., 2009. *Combating violence and abuse of people with disabilities*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Co.
- FRA, 2015. *violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU*. Vienna, Austria: European Union Agency for Fundamental Rights.
- HARRELL, E., 2016. *Crime Against Persons With Disabilities, 2009-2014 - Statistical Tables*. Bureau of Justice Statistics.
- HOLT, H., CHRISTOFFERSEN, M., POULSEN, M.H., BENGTSOON, S. and BACH, H.B., 2017. Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap.
- JONES, L., BELLIS, M.A., WOOD, S., HUGHES, K., MCCOY, E., ECKLEY, L., BATES, G., MIKTON, C., SHAKESPEARE, T. and OFFICER, A., 2012. Prevalence and risk of violence against children with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *The Lancet*, 380(9845), pp. 899-907.
- KARMSTEEN, K. and CHRISTOFFERSEN, M., 2016. Opsporing af børn, der mistrives. *Tværfagligt Samarbejde Om Udsatte Børn Og Unge*. Turbine Akademisk, pp. 97-127.
- KULKA, R.A., SCHLENGER, W.E., FAIRBANK, J.A., HOUGH, R.L., JORDAN, B.K., MARMAR, C.R. and WEISS, D.S., 1990. *Trauma and the Vietnam war generation: Report of findings from the National Vietnam Veterans Readjustment Study*. Philadelphia, PA US: Brunner/Mazel.
- LETH, I., STENVIG, B. and PEDERSEN, A., 1988. Seksuelt overgreb mod børn og unge: Omfang og karakter. *Nordisk Psykologi*, 40, pp. 383-393.
- MARGE, D.K., 2003. *A call to action: Ending crimes of violence against children and adults with disabilities*. New York: SUNY Upstate Medical University, State University of New York.
- OLDRUP, H., CHRISTOFFERSEN, M.N., KRISTIANSEN, I.L. and ØSTERGAARD, S.V., 2016. *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016*. København: SFI.

SPENCER, N., DEVEREUX, E., WALLACE, A., SUNDRUM, R., SHENOY, M., BACCHUS, C. and LOGAN, S., 2005. Disabling conditions and registration for child abuse and neglect: a population-based study. *Pediatrics*, 116(3), pp. 609-613.

SULLIVAN, P.M. and KNUTSON, J.F., 2000. Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child abuse & neglect*, 24(10), pp. 1257-1273.

VAMMEN, K.S. and CHRISTOFFERSEN, M.N., 2013. *Unge selvskade og spiseforstyrrelse: Kan social støtte gøre en forskel?* København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

WORLD HEALTH ORGANIZATION, 1992. *ICD-10, International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems*. Geneva: World Health Organization.

mc@vive.dk ■

NYE MATERIALER

Titel: *Ud i naturen – ind i fællesskabet*

Natursocialt arbejde med børn, unge og familier.

Fagredaktion: *Eva Skytte og Martin Einfeldt*

Forlag: *Akademisk Forlag – i samarbejde med Red Barnet*

Omfang: *192 sider*

Pris: *Kr. 199,95*

ISBN: *9 -788750 – 053453*

En fin praksisbog med mange aktivitetsforslag ude i naturen. "Red Barnet har siden 2006 arbejdet med natur, naturaktiviteter og friluftsliv som metode til at styrke børn, unge og familier i sårbare positioner." Sådan begynder bogens introduktion og uddyber, hvad der forstås ved naturen og dens påvirkning af mennesket. Ligeledes peges på menneskets betydning for og indflydelse på fællesskabet, og som det sidste punkt – som jeg synes skulle være det første, nemlig en understregning af, at børns læring, trivsel og udvikling er dybt afhængig af voksnes opmærksomhed. Her finder jeg bogens indhold ganske væsentlig, idet der er stor opmærksomhed på fælles

deltagelse og samarbejde. Mennesket udvikler sig i relationer, hvilket hele bogen i gennem er fokuspunktet, ikke bare i teori, men omsat i engagerende aktiviteter for børn og unge med samarbejdende voksne. Bogens første del tilkendegiver, at man arbejder ud fra den forskning, der foreligger vedrørende naturens betydning for børns udvikling, sundhed og trivsel, fulgt op af teoretiske overvejelser ud fra nutidens kendte teoretikere. Mange af de kendte teoretikere er sat i spil – ingen nævnt, ingen glemt.

Bogens anden del rummer forslag til ture, endagsture – og ture med overnatning, samt vejledning til planlægning af samme. Intet er overladt til tilfældighederne, man oplever sig i gode hænder sammen med folk, der har naturen som deres "legeplads", baseret på seriøs viden om naturen, dens egenskaber og de muligheder, det giver. Naturens mange facetter til fælles aktiviteter er ydermere opdelt i emner. Der er både de regulære oversigter, der fx anviser forslag til aktiviteter for årstiderne en for en, ligesom der er de mere uddybende artikler, der giver indsigt i, hvordan man arbejder med mennesker i udsatte positioner, så der sker udvikling for alle parter. Bogen igennem vises et seriøst arbejde funderet i et enormt engagement, der gør en forskel. Jeg troede, da jeg tog fat på bogen, at jeg ville blive mest optaget af de mange interessante aktiviteter, der sådan lidt i gammeldags aktiv spejderånd tegnede naturoplevelserne, men jeg må indrømme, at jeg er blevet dybt betaget af det flotte menneskelige arbejde, der

udøves. Jeg kan ikke udvælge et enkelt område. Jeg har derfor valgt at nævne alle de 7 angivne arbejdsområder, som bogen præsenterer: Familieklubber for krigstraumatiserede flygtningefamilier, i skoven med drenge med tidlige tilknytningsforstyrrelser, naturoplevelser for børn med funktionsnedsættelser, månedlige ture for børn og familie i udsatte positioner, flygtningebørn, nye fortællinger om og med børn og unge i udsatte positioner samt netværksgrupper for unge mennesker.

Bogen er rigt illustreret med naturoplevelser, -aktiviteter, fakta-beskrivelser og praktiske anvisninger, ligesom der løbende er fag- og litteraturhenvisninger.

Bogen kan anbefales til alle der arbejder med børn, unge og familier. Der er mange terapeutiske muligheder at hente her.

Ulla Clausen, psykolog ■

Titel: *TIDLIG INDSATS I DAGTILBUD*
Perspektiver på Heckman-kurven

Redigeret af: *Ditte Bergholdt*
Asmussen og Camilla Ottsen

Forlag: *Dafolo, 2019*

Omfang: *200 sider*

Pris: *Kr. 318,40 ekskl. moms*
(kr.398,00 inkl. moms)

ISBN: *978-87-7160-566-2*

Der er i de senere år kommet rigtigt meget fokus på betydningen af den tidlige indsats og konsekvenserne af at negligere behovet herfor. Denne bog retter med økonomen James Heckman blikket mod det ledelsesmæssige niveau lige fra stat og kommuner til

ledelsen i institutionerne og i hjemmet. Han glemmer ikke forældrenes helt centrale rolle i forhold til børnenes opvækstvilkår og peger på ni fakta, der må tages med i betragtning i forhold til at optimere kvaliteten i dagtilbuddene med henblik på at gøre ethvert barns opvækst så støttende, at det kan opnå et "succesfuldt" voksenliv.

James Heckmans økonomiske indsigt og hans forståelse for, at såvel kognitive evner som ikke kognitive evner skal udvikles gennem "investeringer, miljø og gener", demonstrerer han meget detaljeret i kurver, tabeller, beregninger m.v. Hans forskning viser, at man ved at sætte ind så tidligt som muligt – gerne allerede mens barnet befinder sig i fostertilstanden – kan stabilisere børn og kompensere for "tidlig modgang", så kriminalitet, misbrug o.m.a. minimeres.

Bogen første kapitel er en oversættelse til dansk af Heckmans artikel "Schools, Skills and Synapsis". De følgende artikler vedrører ledelsesniveauer inden for daginstitutioner og kommuner, hvor man ser på den indsats, der skal til ud fra Heckmans forståelse, for at opnå de bedste og mest kvalitetsmættede resultater – ikke mindst for de udsatte børn og unge. Det er meget interessant læsning, hvor både tanker og handling sættes i spil.

Forældrene får også et kapitel med på vejen, der peger på støttende interventionsmuligheder på mange fronter. I de sidste artikler ses på den kommunale styring og fremtidens kloge uddannelsesinvesteringer – der også handler om tidlig indsats. Forskningen

her i Danmark har allerede fokus på den store forskel – op til to års forskel – der allerede i vuggestuen kan registreres mellem de svageste og de stærkeste børn.

Der stilles i bogen mange spørgsmål både til politikere, borgere og forældre i forsøget på at opnå indsigt i, om der er den sammenhæng mellem barndom og voksenliv, som Heckman påstår. Bogen forsøger at give svar på mange af de stillede spørgsmål. Fremtiden vil vise, om vi kommunalt og ledelsesmæssigt kan finde den balance, der skal til, for at Heckmans forskning kan vinde indpas i det omfang, der er nødvendigt – med fokus på videreformidling.

Hvordan resultaterne kan dokumenteres, forsøger bogen også at give et svar på i disse tider, hvor diskussionen også peger på helt at afvikle dokumentationskravet. Svaret, der gives, lyder således: "Det kloge svar er, at vi skal dokumentere på en måde, der styrker kvaliteten i de fagprofessionelles arbejde og dermed videreudviklingen af de pædagogiske læringsmiljøer til gavn for børnenes udvikling, læring og trivsel."

Bogen kan anbefales til alle, der funktionsmæssigt har med børns liv og udvikling at gøre – ikke mindst politikere og ledere.

Bogens forfattere er – foruden James Heckman – Anne Kjær Olsen, Line Arnmark, Signe Bohm og Andreas Hougaard, Mette Skovgaard Væver, Agi Csonka, Arne Eggert, Lisbet Due Pedersen og Stina Vrang Elias.

Ulla Clausen, psykolog ■

Titel: *Alle til Idræt*
Inkluderende læringsfællesskaber og differentiering i idræt

Af: *Tine Soulié, Birgit Flygstrup og Jette Selmer*

Illustration: *Koch & Falk*

Pris: *Kr. 250,- inkl. moms og forsendelse for den fysiske udgave*
En elektronisk udgave kan hentes via hjemmesiden ganske gratis

Forlag: *Handicapidrættens Videnscenter, 2018*

ALLE TIL IDRÆT er en ny undervisningsvejledning, der giver svar på, hvordan man kan tilrettelægge inkluderende undervisning i faget idræt i folkeskolen. Bogen tager selvfølgelig afsæt i Folkeskolens Formålsparagraf, Fælles Mål for idræt samt fagformålet og præsenterer, hvordan man kan skabe inkluderende undervisning fra planlægningens begyndelse til udførelsen og evalueringen af aktiviteterne.

Udover at bogen er ganske billig, er den også meget indbydende i både opbygning og layout. Den er opdelt i otte overskuelige dele med tydelig angivelse af både indhold og aktiviteter. Overskrifterne på disse dele/afsnit taler næsten for sig selv:

Del 1: Inkluderende læringsfællesskaber og differentiering i idræt

Del 2: Specialpædagogik og idrætsdidaktik

Del 3: Differentiering gennem tilpasninger og organisering

Del 4: Tilpasninger til kompetenceområder

Del 5: Kompetenceområder og aktiviteter med tilpasninger 1. – 9. klasse

Del 6: Alle til prøve i idræt

Del 7: Rekvisitter

Del 8: Teoretiske perspektiver på deltagelse i idræt.

Desuden nogle bilag og et konkret eksempel på planlægning.

Bogen henvender sig til lærere, pædagoger, terapeuter, studerende og undervisere på uddannelser samt til frivillige i foreninger.

I kraft af opbygningen giver bogen mængder af viden til læseren, og omdrejningspunktet er til stadighed

inklusion. Som nævnt ovenfor kan bogen endda downloades ganske gratis: www.handivid.dk som er Handicapidrættens Videnscenter.

Bogen kan bestemt anbefales til idrætslærere, og den burde også ligge som en redningsplanke til en akut tilkaldt vikar.

Jeg vil gerne minde om, at for børn er der intet alternativ til succes – og børn, der kun sjældent eller aldrig er en del af idrætsundervisningen, går glip af rigtig meget – både fagligt og socialt.

Birgitte Langhave, lærer ■

KONFERENCER

To helt unikke tilbud!

Storebæltskolen

— helhedstilbud for børn & unge med særlige behov

Low Arousal

25. April 2019

Kom og oplev Bo Hejlskov Elvén, fortælle hvordan du kan reducere eller helt undgå vold og fastholdelse, samt eskalerende adfærd og kommunikationsformer hos både professionelle og børnene.

iPad Vision 2019

4. April 2019

Få en dag med fokus på pædagogisk teknologi i specialundervisningen.

Dyk blandt andet ned i teknologiforståelse, iPads, Virtual Reality, Minecraft, SmartBoard, og meget mere.

Læs mere på www.storebaeltskolen.dk